

Potrzeba tworzenia UTW

Obecnie osoby starsze stanowią prawie 13% polskiego społeczeństwa, a liczy się, że za 15 lat będą już stanowić 17% ogółu ludności w Polsce. Przemiany ekonomiczne, gospodarcze, postęp techniczny i ekonomiczny sprawiły, że to właśnie ta grupa polskiego społeczeństwa najmniej zyskała na tych przeobrażeniach jakie dokonywały się na świecie i w Polsce w ostatnich latach. Często osoby te musiały rezygnować z dalszej edukacji, z przyczyn ekonomicznych czy losowych.

W efekcie tego pozostają niezaspokojone takie potrzeby jak:

- potrzeba samokształcenia,
- potrzeba poznawania środowiska,
- potrzeba poszerzania wiedzy i umiejętności,
- potrzeba wykonywania społecznie użytecznych działań,
- potrzeba bycia uznanym za część społeczeństwa, grupy,
- potrzeba wypełnienia wolnego czasu,
- potrzeba utrzymywania więzi towarzyskich,
- potrzeba stymulacji psychicznej i fizycznej,
- także możliwość realizacji młodzieńczych marzeń, które były dotychczas nie do pogodzenia z życiem zawodowym i obowiązkami wobec rodziny.

Początki powstania UTW

Początki ruchu uniwersytetów trzeciego wieku sięgają roku 1972. W tym też czasie profesor Uniwersytetu w Tuluzie Pierre Vellas zorganizował spotkanie 40 seniorów, aby zorientować się czego oczekują od uniwersytetu.

Wówczas stworzono trzy postulaty:

- potencjał medyczny uniwersytetu powinien służyć propagowaniu wiedzy na temat utrzymania zdrowia w wieku starszym,
- upowszechniana wiedza o kulturze powinna być wzbogacona o doświadczenie i wiedzę ludzi starszych,
- potencjał badawczy powinien zostać zmobilizowany dla rozwiązywania problemów ludzi starszych oraz starości.

Podział ze względu na kryterium siły związku z uczelniami wyższymi:

- model francuski - UTW ściśle związane z ośrodkami akademickimi, cechuje je wysoki poziom działalności dydaktycznej i naukowo-badawczej, zróżnicowane pod względem form organizacyjnych (pełna integracja z uczelnią, ścisła współpraca lub niezależność od uczelni)
- model brytyjski - oparty na samokształceniu i samopomocy seniorów, bez wsparcia ze strony uczelni wyższych

Oferta programowa

- wykłady, seminaria, konwersatoria
- lektoraty języków obcych
- sekcje lub koła zainteresowań
- kluby i zespoły tematyczne
- warsztaty artystyczne
- zajęcia ruchowe, rekreacyjne, rehabilitacyjne
- imprezy kulturalne, turystyczne i okolicznościowe
- kursy, szkolenia, poradnictwo
- w niektórych uniwersytetach wprowadzono zajęcia wakacyjne: wyjazdy, wczasy, rekreacja seniorów podczas lata.

Finansowanie

- składki członkowskie ustalane dla danej uczelni
- dofinansowanie z budżetu miasta lub regionu
- różne formy sponsoringu
- granty
- wypracowane przez uczelnię środki

Wyjątek - uniwersytety finansowane przez państwo, np. w Hiszpanii

UTW na świecie

Francja

Pierwszy UTW powstał w 1973 roku we Francji, przez Pierre Vellas'a, który w centrum uwagi postawił badania naukowe ażeby pomóc wszystkim ludziom starszym. Dwadzieścia lat później istniało we Francji ponad 40 tego typu placówek.

Genezę uniwersytetów trzeciego wieku można wyprowadzić z szerszego kontekstu

społecznego. W Europie i na świecie zaczął się coraz gwałtowniejszy proces starzenia się ludności, a także młodzież na uniwersytetach Europy Zachodniej chciała zreformować uczelnie. Na ich potrzeby uniwersytety odpowiedziały projektem otwarcia uczelni dla innych grup wiekowych, również dla emerytów. Na kilku kierunkach studiów młodzi ludzie mieli kontaktować się z dorosłymi i starszymi osobami "które mogłyby dzielić się swoim doświadczeniem życiowym i zawodowym." Celem takiego działania było zarówno rozbić młodzieżową grupę rówieśniczej, jak i pozyskanie nowych słuchaczy i pieniędzy, a dla kadry naukowej uczelni: pola dla pracy dydaktycznej i badawczej.

Zapoczątkowany przez Pierra Vellasa ruch stawia przed sobą trzy główne cele, takie jak:

- intelektualny i administracyjny potencjał uniwersytetów powinien być użyty dla dalszego kształcenia ludzi starszych.
- uniwersytet trzeciego wieku powinien być instytucją prowadzącą badania gerontologiczne w interesie ludzi starszych.
- jego rolą społeczną powinno być umożliwianie wymiany kulturalnej między generacjami oraz udział w prewencji geriatrycznej.

Uniwersytety trzeciego wieku osadzone w Centrach Dalszego Kształcenia mogły łatwiej kontynuować swoją działalność ze względu na zabezpieczenie personalne i materialne i dlatego UTW miały mocne postawy do instytucjonalizacji.

Pierwszy uniwersytet trzeciego wieku charakteryzował się cechami modelu francuskiego takimi jak:

- wysoki poziom działalności dydaktycznej i naukowo- badawczej
- zróżnicowanie form organizacyjnych od pełnej integracji z wyższą uczelnią przez ścisłą współpracę z uczelnią, do niezależności

Francuski model realizowany był zarówno poprzez tworzenie nowych struktur, jak i w oparciu o istniejącą strukturę oświaty dorosłych. (Podobny model realizowały: Belgia, Hiszpania, Włochy, Szwecja). UTW we Francji tworzą autonomiczne instytuty, stanowią również część uniwersyteckiego Centrum Dalszego Kształcenia albo posiadając strukturę stowarzyszenia wiążą się formalnie bądź nieformalnie z uniwersytetem. Obecnie idea kształcenie we francuskich UTW, kiedyś określona mianem segregacyjnej, zmieniła się w koncepcję uniwersytetu dla wszystkich grup wiekowych (Universite Tous Ages). Zmiany te wynikały

zarówno z rozwoju Centrów Dalszego Kształcenia na uniwersytetach jak i z tendencji na rynku pracy. UTW funkcjonujące w Centrach Dalszego Kształcenia mogły łatwiej kontynuować działalność ze względu na korzystniejsze warunki materialne jak i kadrowe. Centra te bowiem istnieją we wszystkich francuskich uniwersytetach.

Idea uniwersytetu dla wszystkich grup wiekowych przyczynia się według osób organizujących tą działalność do szeroko rozumianej wymiany międzygeneracyjnej. Na jednej z konferencji organizowanej przez Łódzki Uniwersytet Trzeciego Wieku od wielu lat współpracujący z francuskim uniwersytetem w Lyonie omówiono podstawowe zasady realizowanego we Francji programu kształcenia osób starszych. Kształcenie to prowadzone jest w studium i umożliwia otrzymanie dyplomu kuratora społecznego. Program składa się ze szkolenia teoretycznego z zakresu takiej oto tematyki: doradztwa społecznego, wolontariatu, zagadnień prawnych, problematyki pokolenia młodych osób. Cykl kształcenia przewiduje również staż zawodowy. Otrzymanie dyplomu ma uprawniać osoby starsze do pracy na rzecz młodzieży a także osób starszych mających ograniczone możliwości samodzielnego funkcjonowania.

Wielka Brytania

W 1981 r. idea UTW trafiała do Wielkiej Brytanii. Grupa entuzjastów z Cambridge stworzyła model nieco odmienny od francuskiego zakładającego zależność organizacji od uniwersytetów. Model brytyjski, nazywany też modelem Cambridge, został oparty na samopomocy i pomocy wzajemnej słuchaczy.

J. Halicki jako główne cechy tego modelu wyróżnia:

- brak wsparcia ze strony wyższych uczelni
 - samopomoc jako główna metoda kształcenia, brak podziału na studentów i wykładowców.
- Seniorzy sami organizują zajęcia wykorzystując własną wiedzę i doświadczenie
- kładzie się nacisk na eksperyment i nauczanie grupowe.

UTW w Wielkiej Brytanii może zostać założony właściwie przez każdą osobę. Istnieją zarówno uniwersytety liczące kilkaset członków jak i małe, liczące od kilkunastu do kilkudziesięciu członków. Te ostatnie funkcjonują zazwyczaj w mniejszych miejscowościach. Oferta edukacyjna uniwersytetów jest zróżnicowana: wykładane są zarówno przedmioty akademickie, ale także prowadzone są zajęcia praktyczne. Program w znacznej mierze zależy od tego, czym interesują się studenci i jakie posiadają umiejętności. Niektóre uniwersytety współpracują ze szkołami wyższymi, większość jednak pozostaje zupełnie niezależnymi ośrodkami kształcenia ludzi starszych, spełniającymi oprócz funkcji poznawczych również integracyjne i terapeutyczne.

Słuchaczami brytyjskich UTW są przede wszystkim kobiety, osoby będące na emeryturze, posiadające wykształcenie średnie lub wyższe, reprezentujące klasę średnią. Zajęcia prowadzone na niektórych UTW odbywają się w wynajętych pomieszczeniach, są również takie UTW które organizują zajęcia w prywatnych domach swoich słuchaczy. Odnośnie poziomu wykształcenia, czy wieku słuchaczy, brytyjskie uniwersytety nie stawiają formalnych wymagań. Realizowanie zasady samopomocy (self-help) umożliwia uniwersytetom niezależny rozwój. Dofinansowanie ich działalności przez rząd dotyczy jedynie wybranych programów.

Brytyjskie UTW stworzyły program nazwany SCE (Standing Committee for Education) Jego celem jest koordynacja działalności uniwersytetów brytyjskich i wymiana informacji między ich słuchaczami, która odbywa się głównie przez Internet. Cele szczegółowe programu to m. in:

- gromadzenie materiałów edukacyjnych dla słuchaczy: kaset, slajdów, CD-ROM,
- redagowanie magazynu dla słuchaczy UTW - biuletynu zatytułowanego *Sources*
- organizowanie studiów dla osób zainteresowanych wybranym tematem, co umożliwia kontaktowanie się za pośrednictwem Internetu osobom o podobnych zainteresowaniach, organizowanie nauki on-line.

Portugalia

Początek ruchu UTW w Portugalii datuje się na rok 1993. UTW nie są tutaj formalnie połączone z uniwersytetami regularnymi. Zajęcia realizowane są z różnorodnych tematów: socjologii, teologii, historii, lektoratów języków obcych i literatury. Organizowane są również wycieczki i zajęcia ruchowe. Szczególnie duże znaczenie nadaje się zajęciom artystycznym, zwłaszcza rękodzielnictwu. Programy zajęć dostosowane są do różnorodnych potrzeb starszych Portugalczyków, a ponieważ wśród najstarszej generacji istnieje problem analfabetyzmu, na uniwersytetach prowadzi się też naukę czytania i pisanie.

Hiszpania

W Hiszpanii począwszy, od roku 1978, podjęto się na zlecenie Ministerstwa Kultury opracowania planu rozszerzenia koncepcji UTW. Hiszpania jako pierwsza włączyła się w tę inicjatywę do narodowego systemu edukacyjnego. W tym czasie działalność UTW nie była lokalną inicjatywą, była raczej działalnością zależną od aktualnych uwarunkowań systemu edukacyjnego Hiszpanii, który przechodził wówczas reformę mającą na celu praktyczną realizację koncepcji edukacji permanentnej.

Obecnie ruch UTW w Hiszpanii posiada cechy wynikające z zasad funkcjonowania

społeczeństwa obywatelskiego, a w rozwoju ruchu, podobnie jak w innych państwach zaznacza się różnorodność celów i sposobów działania wynikająca z uwarunkowań lokalnych.

Przykłady działalności UTW w miejscowościach Calpe, Fuengirola - Costa del Sol i w Grenadzie. W Costa del Sole mieszka grupa wielonarodowościowa m.in. Brytyjczycy, Skandynawowie, Niemcy Francuzi. Ponieważ większość z tych osób biegle porozumiewa się w języku angielskim postanowiono stworzyć placówkę, która poprzez wspólną naukę i zabawę mogłaby zintegrować te osoby. Organizacją UTW zajęły się dwie kobiety Carmell Dight i Avril Watson.

W 1997 r. założono w Marbella UTW, który początkowo skupiał 37 osób. W podobnym okresie zaczął funkcjonować UTW w Fuengirola skupiający 53 słuchaczy. Po połączeniu tych grup do 2003 r. słuchaczami UTW stało się już ponad 400 osób. W październiku 2003 r uniwersytety zaczęły ponownie działać samodzielnie. UTW we Fuengirola zrzesza obecnie ponad 280 członków. Zajęcia odbywają tutaj od października do maja. W ofercie programowej znajduje się 30 rodzajów zajęć m.in.: z muzyki, sztuki, teatru, polityki, historii, wydarzeń bieżących, filozofii, lektoratów języka obcego, geologii, medycyny i psychologii. Działalność uniwersytetu finansowana jest głównie ze składek członkowskich. Uniwersytety korzystają również ze wsparcia sponsorów, a przede wszystkim wolontariuszy, którzy są słuchaczami.

W miejscowości Calpe, która jest również wielonarodowościowa, w 2002 r. UTW stworzyła grupa emerytowanych Brytyjczyków. Początkowo stowarzyszenie skupiało 50 członków, a w rok później ponad 100. Koncepcja tego uniwersytetu, podobnie jak większości współczesnych hiszpańskich UTW, oparta jest na modelu samopomocy. Uczestnicy uniwersytetu spotykają się w swoich domach, sami także prowadzą wszystkie zajęcia. Prace administracyjne wykonują również słuchacze UTW. Nie ma stałej siedziby uniwersytetu, dlatego nie ponosi się kosztów związanych z wynajmowaniem i użytkowaniem pomieszczeń.

W Grenadzie, w 1995 r., na miejscowym uniwersytecie regularnym stworzono program o nazwie Permanent Hall of Open Education, adresowany do osób, które ukończyły 50 lat. Główne cele programu określono jako edukacja osób starszych oraz integracja międzypokoleniowa. Starsi studenci uczą się wspólnie z młodszym pokoleniem. Podobne są warunki studiowania dla osób różnych generacji, starsi nie są jednak zobowiązani do zdawania egzaminów i uczestniczenia w trwającym 3 lata Specjalnym Programie Kształcenia. Jeśli jednak oddają prace zaliczeniowe z wybranych przedmiotów otrzymują oficjalny dyplom ukończenia Specjalnego Programu dla Starszych Studentów. Program ten składa się z następujących przedmiotów: nauki ścisłe i techniczne, filozofia, historia i biologia, a także do wyboru: kursy ITC, gimnastyka, pływanie i taniec.

Szwajcaria

W Szwajcarii pierwszy UTW powstał w Genewie, z inicjatywy lekarza - prof. Geinsendorfa. We francuskojęzycznej części tego państwa funkcjonują UTW, a w niemieckojęzycznej uniwersytety dla seniorów. Te drugie musiały istnieć w ramach szkoły wyższej, która opracowywała formy i treści kształcenia, a jej zadaniem było zapoznanie studentów z określonymi dziedzinami wiedzy. Studenci mogli kontynuować kształcenie na uniwersytecie ludowym, a także na regularnych studiach uniwersyteckich. Z kolei w uniwersyteckich placówkach przeznaczonych dla seniorów nie obowiązywały zasady dotyczące ograniczeń wiekowych. Prowadzono zajęcia w formie kursów i seminariów, a także wzorując się na francuskim modelu UTW słuchacze mogą uczestniczyć w badaniach naukowych

[\[12\]](#)

Austria

Austria to kraj posiadający bogatą tradycję kształcenia dorosłych. Kształcenie seniorów w Austrii nie jest bowiem oparte ani francuskim modelu UTW, ani też na modelu brytyjskim. Pod koniec lat 70. ułatwiono seniorom podejmowanie studiów uniwersyteckich najczęściej jako wolnym słuchaczom. Studia mogli podjąć również seniorzy nie posiadający matury. Studiującymi seniorami określano kobiety od 40, a mężczyzn od 45 lat. UTW w Austrii to faktycznie stowarzyszenia studiujących starszych studentów na regularnych uniwersytetach, które walczą o prawa studentów seniorów. w roku akademickim 1978/79, w ramach socjogerontologicznego projektu badawczego, rozpoczęto w Wiedniu pracę Studium Seniorów. Tego rodzaju inicjatywa jest możliwa we wszystkich 18 austriackich uniwersytetach i wyższych szkołach artystycznych. Możliwe jest studiowanie bez matury, nie łączy się ono jednak z otrzymaniem stopnia naukowego.

Holandia

Uniwersytecki model kształcenia seniorów w Holandii powstał w połowie lat 80. Wyższe Kształcenie Osób Starszych (Hogar Onderwijs Voor Oudern), jest modelem ogólnego akademickiego kształcenia seniorów. Instytucje wchodzące w skład HOVO noszą różne nazwy. Pierwsza placówka powstała na Uniwersytecie w Groningen z inicjatywy C.J. Tempelmana w 1986 roku. W latach 1986 - 1989 zorganizowano przy dziewięciu uniwersytetach placówki kształcenia ludzi starszych. W 1994 r. było ich 21, a w 2002 r. 25. Większość z nich była zrzeszona na uniwersytetach, oparta na brytyjskim modelu samopomocy np. w Roosendaal. Holenderskie uniwersytety realizują rygory akademickiego standardu kształcenia. W wielu uniwersytetach realizowane są specjalne programy kształcenia seniorów, umożliwiające zdobycie dyplomu z określonej dziedziny wiedzy.

Niemcy

Niemieckie UTW najczęściej połączone są z uniwersytetami. Programy nauczania są przygotowywane przez profesorów akademickich, a metody kształcenia dostosowane do specyficznych potrzeb osób starszych. W Niemczech funkcjonują trzy typy placówek dla seniorów. Pełnią one funkcję edukacyjną i integracyjną.

Do tego rodzaju instytucji należą:

- uniwersytety ludowe,
- centra szkoleniowe,
- centra akademie dla seniorów,
- otwarte dla wszystkich grup wiekowych placówki szkolnictwa wyższego.

Szwecja

W Szwecji pierwszy UTW powstał w 1979 r. w Uppsali. Od tego czasu powstało 16 tego typu placówek. Celem szwedzkich uniwersytetów trzeciego wieku jest dostarczenie ludziom w wieku emerytalnym bodźca intelektualnego. Strukturalnie nie są one bezpośrednio związane z uniwersytetami, lecz należą do placówek określanych mianem Folkuniversitet czyli uniwersytet ludowy.

Słowenia

Do początku lat 80-tych kształcenie osób starszych było w Słowenii nieznane, mimo, iż edukacja dorosłych w tym kraju rozwijała się dobrze. Była ona jednakże związana z zawodem, pracą lub istniejącą ideologią. Wyłącznie nieznaczna liczba naukowców i nauczycieli zdawała sobie sprawę ze znaczenia kształcenia ludzi starszych. Na zmianę tego stanu rzeczy wpłynęły dopiero zmiany polityczne, które uzmysłowiły konieczność „humanizowania” edukacji. Początek kształcenia seniorów w tym kraju wiąże się z osobą Dušany Findeisen, nauczycielki języka francuskiego. W 1894 roku powstał pierwszy w Słowenii uniwersytet trzeciego wieku.

Dania

Dania ma długą tradycję kształcenia dorosłych, również specjalnego kształcenia osób starszych na uniwersytetach. Duńskie UTW to głównie takie, które są stowarzyszone z uniwersytetami, ale zarządzane i prowadzone przez wolontariuszy, należą do placówek określanych jako uniwersytety ludowe.

Finlandia

W Finlandii pierwszy UTW powstał w 1985 r. na Uniwersytecie w Javaskyla. Utworzono go dzięki współpracy wydziałów nauk medycznych i psychologii oraz uniwersytetu letniego. Jego założycielem był Eino Heikkinen. UTW w Finlandii prowadzą badania naukowe, nawiązują współpracę międzynarodową, a średnia wieku słuchaczy kształtuje się między 56 a 66 rokiem życia. Powstała w 1989 roku rada koordynuje kontakty między uniwersytetami trzeciego wieku. Narodowy Komitet Doradczy uznał, iż UTW są częścią uniwersytetu. Zostało to potwierdzone w 1991 roku, kiedy Ministerstwo Edukacji ogłosiło uniwersytety trzeciego wieku jako część składową uniwersytetów otwartych.

Irlandia

W Irlandii kształcenie omawianego rodzaju realizowane jest przez narodowy ruch edukacyjny dla osób starszych, nazywany Federation of Active Retirement Association (FARA). Nie używa się tutaj określenia UTW. Model kształcenia seniorów jest jednak bardzo zbliżony do samopomocowego modelu brytyjskiego. Członkowie FARA organizują spotkania edukacyjne, kulturalne i ruchowe. Istnieje około 80 afiliowanych stowarzyszeń mających w sumie około 8000 członków. Najwięcej z nich funkcjonuje w rejonie Dablina, choć w ostatnich latach dostrzega się, że rozwój tych organizacji jest coraz większy również w innych częściach wyspy. Cechą charakterystyczną w rozwoju tego irlandzkiego ruchu jest realizacja projektu Agelinks stworzonego przez FARA. Projekt ma na celu międzypokoleniową integrację dzieci z lokalnych szkół, z ludźmi starszymi z lokalnych stowarzyszeń FARA. [\[16\]](#)

USA

Zupełnie inaczej sytuacja przedstawia się w Stanach Zjednoczonych. Uniwersytety trzeciego wieku były niczym innym jak elderhostel. Pierwotna koncepcja elderhostel realizowana była w Stanach Zjednoczonych od 1975 r. Opracowana została przez Martina Knowltona, który pomysł na stworzenie takiej wspólnoty zaczerpnął z europejskich schronisk młodzieżowych. Celem tego programu było zachęcenie ludzi starszych do kształcenia, a poprzez to zapobieganie ich wycofywaniu się z życia społecznego. Program realizowany był w miesiącach wakacyjnych, podczas których można było wykorzystać pomieszczenia uniwersytetów. Jest on niecodzienną formą spędzania urlopu szkoleniowego, podczas którego można poznać nie tylko ciekawych ludzi, ale również wzbogacić się o nowe wiadomości.

Pierwszy program w ramach elderhostel miał miejsce latem 1975 roku w Uniwersytecie w New Hampshire i objął 200 osób. z kolei drugi turnus w tym samym roku liczył już 2000 osób, a dalsze 1000 osób nie zakwalifikowano z powodu braku miejsc. W ciągu 17 lat istnienia programu elderhostel uczestniczyło w nim ponad 170 tys osób i ponad 1000 instytucji zajmujących się kształceniem w USA, Kanadzie i 40 innych krajach.

Innym amerykańskim modelem kształcenia seniorów wykazującym pewną zgodność z elderhostel jest akademia dla ludzi starszych, w której programy uniwersyteckie inicjowane i opracowywane są przez samych seniorów. Ważne jest w tej koncepcji, iż uczestnicy są zarówno nauczycielami jak i uczniami. Opracowano ją w Instytucie Emerytowanych Profesjonalistów w 1962 roku. Program ten jest realizowany w ponad 50 uniwersytetach, jak też w ramach wielu prywatnych placówek kształcenia ludzi starszych [\[18\]](#).

Nowa Zelandia

W uniwersytetach Nowej Zelandii kształci się niewielka liczba ludzi starszych. Kształcenie seniorów wiąże się z początkiem działalności na gruncie nowozelandzkim elderhostel i uniwersytetu trzeciego wieku. Grupa uniwersytetów i politechnik Nowej Zelandii utworzyła Kolegium dla Seniorów, w którym zamierzano realizować koncepcję amerykańskich elderhostel. Okazało się, przysposobienie modelu amerykańskiego nie jest łatwe w kraju z innym podłożem ekonomicznym i kulturowym oraz z innymi oczekiwaniami w stosunku do kształcenia na poziomie wyższym. O wiele lepiej przyjęła się brytyjska odmiana uniwersytetu trzeciego wieku, którego niewielkie grupki bazują na koncepcji self-directed learning stosowanej przez wielu nauczycieli oświaty dorosłych. Uczestnicy sami decydują o programie i sposobie jego realizacji. Ważny jest również fakt, iż nie trzeba opłacać tutorów, a koszty udziału są niewielkie.

Podsumowanie UTW

Zarys edukacji ludzi starszych można podzielić na dwa okresy. Pierwszy trwający do końca lat 60-tych traktował kształcenie seniorów jako formę polityki społecznej. Zwolennikiem takiego pojmowania edukacji był Moody. Natomiast w latach siedemdziesiątych McClusky wysunął tezę o pozytywnej naturze edukacji i potencjale, który posiada każda osoba bez względu na wiek. Pogląd ten zdają się podzielać zarówno twórcy ruchu uniwersytetów trzeciego wieku, jak i elderhostel [\[20\]](#).

Często trudno jest oddzielić instytucje edukacyjne przeznaczone dla ogółu dorosłych od tych, których programy skierowane są do seniorów albowiem jedne wyrastają z drugich. W krajach skandynawskich początkowe oferty dla osób starszych w ramach oświaty dorosłych zostały w dużej mierze zastąpione przez specjalistyczną ofertę dla seniorów. We Francji uniwersytety trzeciego wieku zaczęły otwierać się dla ludzi w średnim wieku i młodszym. Inicjatywa tworzenia instytucji edukacyjnych dla seniorów zazwyczaj wychodziła od pojedynczych osób lub małych grup. Rzadziej pomysłodawcą tego typu działalności były władze państwowe czy samorządowe. Wyjątkiem są tu kraje Dalekiego Wschodu, a przede wszystkim Japonia.

UTW w Polsce

W wyniku współpracy i kontaktów naukowych profesor Haliny Szwarc z profesorem Pierrem Vellasem utworzyli uniwersytet trzeciego wieku w Warszawie. Pod nazwą Studium III Wieku, 12 listopada 1975 roku, inaugurowano pierwszy rok akademicki UTW.

Cele pierwszego UTW:

- włączenie osób starszych do systemu kształcenia ustawicznego
- aktywizacja intelektualna, psychiczna i fizyczna słuchaczy
- opracowanie metod edukacji i wdrożenie profilaktyki gerontologicznej
- prowadzenie obserwacji i badań naukowych (Informator Sekcji UTW przy PTG, 1987)

Intensywny rozwój UTW przypadł na lata 1975-1979 (powstały UTW we Wrocławiu, Opolu, Szczecinie, Poznaniu, Gdańsku, Łodzi). Po kilkuletniej przerwie, po roku 1982, zaczęły znów powstawać nowe tego typu instytucje. Po 1989 roku nastąpił dalszy rozwój UTW w wyniku zmian systemowych, jak również rosnącej populacji ludzi starszych w kraju. W ostatnich kilku latach nastąpiło przyspieszenie w rozwoju ruchu UTW w Polsce.

Polska była trzecim krajem na świecie (za Francją i Belgią), w którym rozwinął się ruch UTW. Nasz pierwszy UTW zaczął funkcjonować równocześnie z pierwszym UTW w Szwajcarii, we Włoszech i Kanadzie już w roku 1975. W 1975 r. Centrum Kształcenia Podyplomowego w Warszawie rozpoczęło szkolenie w zakresie gerontologii – klinicznej, eksperymentalnej i społecznej.

W 1976 roku, we Wrocławiu, powstaje drugi polski UTW, zorganizowany został przy współpracy H. Szwarc, pod kierownictwem Czesława Kępińskiego, powstał z inicjatywy Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych, Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego, dyrekcji Wojewódzkiego Szpitala Zespołonego oraz Kierownictwa Międzyzakładowego Uniwersytetu Robotniczego. Ideę tę poparł Uniwersytet Wrocławski oraz Akademia Wychowania Fizycznego.

Trzeci UTW powstaje w 1977 roku w Opolu z inicjatywy Wojewódzkiego Ośrodka Opiekuna Społecznego pod patronatem Uniwersytetu Opolskiego. W 1978 roku powstaje UTW w Szczecinie.

UTW cele i zadania

Wpisany przez Administrator

Kolejny UTW powstał w 1979 r. w Poznaniu. Początkowo działał on na zasadzie afiliowania przy różnych instytucjach związanych z opieką społeczną, a jego organizatorem był Wojewódzki Ośrodek Opiekuna Społecznego przy Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym. Potem uzyskał możliwość włączenia się w działalność Studiów Otwartych Uniwersytetów.

Następnie powstawały UTW:

- w 1979 w Łodzi - z inicjatywy Heleny Kretz
- w 1979 w Gdańsku (rozwiązany, ponownie zaczyna działać w 2004 r.)
- w 1982 krakowski UTW jako międzyuczelniane studium UJ i Akademii Medycznej
- w 1982 w Katowicach - inicjatorka Janina Szyjowska
- UTW w Rzeszowie powstał w 1983 r. z inicjatywy Genowefy Kruczek-Kowalskiej
- w 1985 powstał UTW w Lublinie
- w 1987 powstał drugi warszawski UTW - na Mokotowie
- w 1989 powstaje UTW w Toruniu

Kolejne:

- 1992 Zielona Góra
- 1992 Zakopane
- 1993 Gorzów Wielkopolski
- 1993 Koszalin
- następnie w Białymstoku, Częstochowie, Olsztynie, Sandomierzu, Oświęcimiu, Bielsku-Białej, Żarach, Świebodzinie, Lesznie, Elblągu

W 2001 r. po raz pierwszy zaczęły działać UTW m.in.: w Mazowieckim Centrum Kultury w Warszawie i w Tomaszowie Lubelskim, ten drugi jest on filią Lubelskiego UTW. W roku 2002 powstały UTW w: Rybniku, Zabrze, Zamościu, Stargardzie Szczecińskim, Głogowie. 2004 roku powstały UTW w Gdańsku, Zielonce, w Nowym Sączu, Gdyni i w Sosnowcu.

Już w pierwszych latach istnienia UTW ich organizatorzy i kierownictwo zauważyli konieczność powołania wspólnej organizacji zrzeszającej ich uczelnie, koordynującej współpracę. Wniosek o utworzenie Sekcji Uniwersytetów Trzeciego Wieku przy Polskim Towarzystwie Gerontologicznym (PTG) zatwierdzono podczas walnego zgromadzenia PTG w Białymstoku we wrześniu 1981 roku, a jej przewodniczącą została profesor H. Szwarc. Sekcja polskich UTW należy do Międzynarodowego Stowarzyszenia Uniwersytetów Trzeciego Wieku

Sekcja za nadrzędny cel działalności UTW uznała: „poprawę jakości życia osób starszych, stworzenie warunków do dobrego starzenia się, przełamywanie błędnych stereotypów i wyobrażeń przypisujących ludziom starym rolę upośledzonych fizycznie i umysłowo. Celowi temu służy włączenie osób starszych do systemu kształcenia ustawicznego w oparciu o potencjał intelektualny, naukowy i bazę materialną wyższych uczelni” (Informator Sekcji UTW przy PTG, 1986)

Obecnie w Polsce działa blisko 110 Uniwersytetów Trzeciego Wieku, które łącznie zrzeszają 25 tysięcy słuchaczy. Na stronie internetowej poświęconej uniwersytetom trzeciego wieku możemy zapoznać się z ich działalnością.